

MIHAELA IORDĂCHESCU

Poemul lui Ghilgameș

Prima sursă scrisă a visului omenirii despre „eterna tinerețe” este veche de circa 5000 de ani. Sumerienii povestesc *Epopoea lui Ghilgameș*, plecat în căutarea unui „elixir al nemuririi”. Dar știința începe să ia în serios mitul „tinereții fără bătrânețe și al vieții fără de moarte” al lui Ghilgameș de-abia în Evul Mediu, odată cu alchimia (un amestec de chimie, medicină, filosofie și magie), care-și propusese să caute un „elixir de viață lungă”, sau un „elixir al nemuririi”.

Poemul lui Ghilgameș se consideră prima scriere importantă a omenirii, realizată în cuneiforme, probabil între secolele al XIII-lea și al XII-lea î.H., pe tablete de argilă, conținând inițial 3600 de versuri. Această creație epopeică aparține culturii sumero-babiloniene și se referă la evenimente petrecute în mileniile al III-lea și al II-lea î.H. Epopeea reprezintă o parabolă despre sensul și despre limitele vieții, iar personajul evoluează de la devenirea eroică la cea spirituală.

Ghilgameș este regele unei cetăți înfloritoare (Uruk), pe care o conduce tiranic, întrucât nu-și găsește egal. Zeii îi făuresc un prieten pe măsură – Enkidu – și, împreună cu acesta, Ghilgameș îl ucide pe uriașul Humbaba. Cei doi prieteni capătă orgoliul de eroi; o jignesc pe zeița Istar,ucid Taurul Ceresc, de aceea sunt pedepsiți: Enkidu moare, iar Ghilgameș este copleșit de sentimentul morții. După moartea celui mai bun prieten, îndurerat de suferințele oamenilor, dar și de dorința ca el însuși să fie nemuritor, pleacă în căutarea nemuririi. Drumul lung pe care-l străbate îl pune în situația de a lupta cu forțe potrivnice. Această luptă are o semnificație simbolică, pune în evidență tragismul credinței umane și încercările morale la care este supusă ființa umană în aspirația ei spre cunoaștere. Omul trebuie să înfrunte zeii, să le smulgă principala lor însușire, nemurirea. În concepția timpului, zeii erau fericiți pentru că erau nemuritori.

După un drum anevoios ajunge la bătrânul Ut-Napistim, singurul om nemuritor care a supraviețuit Potopului prin voința zeilor. Aici, Ghilgameș este supus unei probe ascetice (să nu doarmă șase zile și șase nopți), dar nu rezistă, pentru că nu este pregătit spiritual. Ut-Napistim îi mai dă o șansă: îi destăinuie că în adâncul mării se află o plantă a nemuririi;

Ghilgameș o găsește, dar floarea îi este furată de un șarpe. Deznădăjduit, se întoarce în Uruk printre ai săi, pentru a trăi și a muri ca ei. Suferă o înfrângere și trebuie să accepte resemnat destinul, dominându-l însă prin înțelegere, cunoaștere și creație.

De fapt, el s-a întors la oameni mai om decât era înainte, deoarece călătoria sa nu a fost un eșec, ci o victorie. Întors în Uruk, **eroul are revelația că doar faptele îi vor purta numele în eternitate**. Din acest considerent, pune să se scrie tot chinul îndurat în drumul cel lung pentru ca și alte generații să ia cunoștință, pune să se construiască zidul Urukului, altare, monumente, înfrumusețează Urukul cu statui, în felul acesta dobândind nemurirea — nemurirea creatorului.

Gândul morții nu-l părăsește însă, el încearcă să se elibereze de această angoasă cerându-le zeilor să-l readucă pe Enkidu din infern. Epopeea se încheie cu dialogul dintre Ghilgameș și spiritul lui Enkidu, în care acesta din urmă îi povestește că în lumea morții fericiți sunt doar cei pe care rudele nu-i uită și pentru care se fac toate ritualurile funebre.

Nemurirea pe care voia s-o capete de la zei nu era numai pentru el, ci pentru a o da și oamenilor ca să fie fericiți ca zeii. De fapt, **Ghilgameș aduce un dar prețios oamenilor și anume cunoștința de sine**, arătând oamenilor că aceasta se poate valorifica prin acte omenești. În epopee găsim rezonanțe ale umanismului prometeic. Ca și Prometeu din legendele grecești, Ghilgameș va înfrunta destinul, zeii, forțele potrivnice.

Ideea care guvernează această operă este nemulțumirea disperată a omului în fața destinului, idee care apare în toate epocile și obsedează mințile luminate ale omenirii. Trei sunt căile de a scăpa de moarte; prima cale este experiența Potopului, care presupune ocrotirea zeilor. A doua cale spre eternitate este asceza: cel care se poate abține de la somn șase zile și șase nopți. A treia cale spre nemurire este planta nemuririi, al cărei stăpân este șarpele.

Pentru omul obișnuit, doar fapta cea bună poate să-i poarte numele peste secole. Altminteri, moartea este cumplită, căci după cum povestește Enkidu în final, în infern nu există decât suferință, iar cea mai cumplită soartă le este destinată celor uitați. Doar cel care rămâne în amintirea celor vii poate rezista în infernul lumii de dincolo.